

משרד החנוך והתרבות - המחלקה לתרבות חורגית

ג. ל. ו. נ. ו. ת. ל. פ. י. ו. נ. ב. פ. ר. ש. ת. ה. ש. ב. ו. ע.
בעריכת נחמה ליבוביץ
שנת העשרים וארבע

י"ג י"ז - כ"ב

בשלה (תשכ"ו)

א. שאלות כלליות

1. י"ז. ויהי בשלה פרעה את העם:

אברבנאל מקשה:

"למה אמר 'ויהי בשלה פרעה את העם' ויהי ראוי שיאמר 'בצאת ישראל מסצרים ולא נחם אלוקים...' ומה לו ענה להודיע ששלחם מרעה, כי זה כבר נאמר למעלה, שיצאו ברשותו וגורשו מסצרים.

ענה לקושיהו:

2. י"ח. והסרטים עלו בני ישראל מסצרים.

אברבנאל מקשה:

הנה הדברים האלה אינם בכתבים במקום הראוי להם, ויהי ראוי לכותבם במרעה (י"ב ל"ז) "ויסעו בני ישראל מרעמסס סוכותה כעש סאות אלף רגלי הצבאים לבו סף" וסם היה לו לספר, שקלו אותו החמון הרב הסרטים, לא ענה בחרף ספור נסי חים?

ענה לקושיהו.

(את המלה "הסרטים" מסביר אברבנאל מדויינים בכל כלי זין או שהיו באים בסדר טוב ביד ראשי הסרטים מנהיגי הצבא בעם, שהוא מקה שיאות לסוב החיקון בכל צבא, וכמו שצוה סשה רבנו ע"ה (במד' י"ג) "ואתם העברו הסרטים", כי חנה עם חיותם בורטתים בת' היו מדויינים, על דרך (מסלי כ"א ל"א) "סרס סוכן ליום סלחמה ולה' היסועה".

ג. ולא נחם אלוקים דרך ארץ מלשתיים כי קרוב הוא.

רש"י י"ח כי קרוב הוא: ונה לשוב באותה הדרך לסצרים. וסורס אגדה יש חרבה.

1. מה קשה לו?

2. חסוה לדברי רש"י את הסדרים הבאים:

מכילתא: קרוב הוא הדבר שאמר חקב"ה למשה: (ג' י"ב) "בתוציאך את העם מסצרים העבדון את האלוקים על החר הזה".

תנחומא: קרוב הוא, שירשו הכנענים את הארץ, דכתיב (בראשית ט"ו) "ודוד רביעי ישובך חנה" ופדיין לא היה להם דור רביעי.

מסיקתא דרב כהנא פ"ו: קרוב תסוד ששטו הכנענים עם אבינו יעקב, תת"ד (בר' ג') "דירה יושב הארץ הכנעני את הארץ..."

(א) חסבר את רעיונו של כל אחד מן הסדרים האלה.

(ב) חסבר למה לא יכול היה רש"י להביא אף אחד מהם?

ג. שאלות ודיוקים ב"ד

סח ראה רש"י לפרש סלה לו, מה קשה בחז' אלו היה הקסי סוכון ססלה עססה, למה לא פרעה עם חופעה חרשונה בתורה, בראשית כ"ו כ"ז?

א(א) ברא"ם מקשה: ופניין לו סלאו בסתם סלחמה ידבר סכתוב, אלה דוקא בזו?

ענה!

א(ב) חבור חכמים מקשה: סחור סקו"ה סלכו רש"י, ברעה סרעהו לומר סאס חוליקם בססוטה היו חוזרין וראי, אס כן למה אמר סכתוב "סו" סחור לסון ססס?

יטב קושיהו!

א(1) יז ו"ה ולא נחם לא נחם, כסו (סס' י"ב) "לך נחה את העם" (ססלי ו') "נחתחלכך" נחנה אותך".

א(2) יז ו"ה בראותם סלחמהו כגון (במד' י"ד) סלחמה "וידך סססלי וחכנעני", אס היו חולקים דרך ישרה היו חוזרים. ומה אס כסחקיטם דרך ססוקס, אמרו (בס' י"ד) "נחנה ראס ונשובה סצריטח" - אס חוליקס בססוטה על אחת כמה וכמה.

אא (3) יז ד"ה פון ינחם: יחשבו מחשבה על
לפרש ד"ה הזה לאחר ד"ה בראותם
מלחמה, ולא פרשו לפני כן כסדר
הפסוק בתורה?

נסח למצוא תשובה!

מח ראה רש"י להפך את הפעל בוי"ו
המהפך לפעל בעבר פשוט?

(4) יח ד"ה ויסב: הסיבם מן הדרך
הפשוטה לדרך העקומה.

ד. יז ויהי בשלח פרעה את העם

1. ראב"ע ד"ה ויהי בשלח: וי"ו "ולא נחם" כפ"א רפח בשלחן ישמעאל.

וידוע כי מסצרים עד ירושלים פלשוניים אינו מרחק רב וחוא כמו מחלך עשרה
ימים בדרך הישרה, ולולי זה איך היו באים השבטים בחמוריהם עד מצרים,
אם היה חורך רחוק מאד? מה היה מספיק שיאכלו הם וחמוריהם ובעלותם
מביאים שבר לבתייהם?

אא במה שונה ראב"ע מרש"י בתפישתו החתבירית את פסוקינו?

2. ראב"ע ד"ה כי קרוב הוא: אמר ר' משה (ד"ה משה חכהו גיקסיליא): אף על פי שהוא
קרוב. וכמוהו לפי דעתו (שמות ל"ד ט') "כי עם קשה עורף הוא" (תחלים
מ"א ה') "רפאה נפשי כי חטאתי לך"; (יהושע יז יח) "כי הכב ברזל לו".

ולפי דעתי אין צורך, כי טעמו: למה לא נחם אלוקים דרך ארץ פלשתיים? בעבור
שהוא קרוב, והנה נחם דרך רחוק שלא יראו מלחמה, ויאמרו "נתנה ראש ונשובה
מצרימה". וטעם "כי קרוב הוא", שידוע כי בין ארץ מצרים על הדרך הישרה
ובין ארץ כנען עשרה ימים, והנה לא ראו מלחמה, והיו עבדים תחת יד
אחרים; והנה כאשר יצא פרעה אחריהם, אין בהם מרים יד. גם עמלק יצאו על
ישראל במתי מעט ויזנב אחריהם ויהיה נחלש מפניו, לולי משה בחירן.

וידענו כי ה' יודע עתידות בלי ספק וידע שינחמו אם יולידם דרך ארץ
פלשתיים ואמר "פן ינחם העם" - כי דברה תורה כלשון בני אדם שיבינו
הלומדים;

(א) מה בין ר' משה וראב"ע?

(ב) איך יש לפרש את שמות ל"ד ט' אם לא נקבל את פירוש ר' משה?

(ג) " " " " יהושע י"ז י"ח אם לא נקבל את פירוש ר' משה?

(ד) מה רצה ראב"ע לחוכיח באמרו "והנה לא ראו מלחמה"?

ה. כ"א וה' הולך לפנייהם יומם בעמוד ענן ולילה בעמוד אש
להאיר להם ללכת יומם ולילה.

ראב"ע ד"ה וה' הולך לפנייהם יומם
ידענו כי ה' "שוכן עד וקדוש שמו" (ישע' נ"ז ט"ו) "ויושב קדם סלה"
(תחלים נ"ה כ') וחכתוב ידבר כלשון בני אדם, בעבור כי כוח ה' הולך עם
ישראל כדרך (ישעיה ס"ג י"ב) "מוליך לימין משה זרוע תפארתו".

ר' יוסף אבן קספי ד"ה וה' הולך לפנייהם.
אין השם גשם שילך לפנייהם כאחד השרים, אבל איך שיחיה הנה יצדק אמרו,
שהשם הולך לפנייהם, כי הוא הפועל הרחוק לכל הפועלים.

(1) מהו הקשי בפסוקנו?

א (2) היש הבדל בין פרוש הראב"ע לבין פרוש אבן קספי אם לא?

א (3) הסבר את חמלים המסומנות בקו.

תשובות יש לשלוח לנחמה ליבוביץ, קריה-משה י-ט

נא לחשאיך שוליים רחבים בצדו עבודותיכם להערת